

A MAROS MENTI SZERBEK TÁNCAIRÓL

FELFÖLDI LÁSZLÓ

(Makó, József Attila Múzeum)

A Dél-Alföldön, a Maros mentén napjainkban öt községben: Deszken, Szőregen Újszentivánon, Magyarcsanádon és Battonyán élnek szerbek. Számuk 1981-ben összesen kb. 1000-re tehető.¹ Nyelvük, görögkeleti vallásuk, a környezetüktől még ma is elütő szokás-, dal- és tánchagyományuk révén kitűnnek környezetükből. Népele-tük kutatásának fontosságára már Kálmány Lajos és Bálint Sándor, Szeged-vidék örök emlékére kutatói is régen felhívták a figyelmet.² A dél-alföldi magyar néphagyománnyok kutatása során is felmerült, hogy a sok irányú interetnikus hatások között alakult helyi hagyományok megismeréséhez elengedhetetlenül szükséges az itteni szerb népi kultúra megismerése is.³ Dolgozatunk e munkához kívánt hozzájárulni az öt említett községben gyűjtött anyag bemutatásával. A gyűjtést 1979-ben kezdtük el Deszken, majd 1980—81-ben folytattuk a többi szerblakta községben. Kérdőíves gyűjtés segítségével adatokat szereztünk több korosztály szokás- és tánchagyomá-nyáról s a legidősebbekkel magnós interjúkat készítettünk a századforduló kori tánca-ikról és tánczenéjükéről. Két községben, Deszken és Battonyán, ahol a körülmények kedvezőbbek voltak, filmre vettük a még élő táncfajtákat. Értékelésükhöz felhasznál-tuk a jugoszláviai néptáncutatók Bánátra vonatkozó eredményeit is.

A ma már nyelvszigetet képező öt Maros menti község a bánáti szerbek legésza-kibb településeit alkotja. Lakóit a visszaemlékezések szerint „banatjan”-nak (bánáti), „pomorisen”-nek (Maros menti) nevezték a szerb nyelvterület más vidékein, s ez volt az önelnevezésük is. Széles körben ismert volt még a „lala” (tulipán), „lala iz Banata” (bánáti tulipán) nevük is.⁴ A mai néprajzi szakirodalomban több elnevezést találunk a Dél-Alföld keleti felén lakó szerbekre: Békés—Csongrád megyei szerbek⁵, dél-kelet alföldi szerbek⁶, Maros menti szerbek⁷. Ezek közül e dolgozatban a legutóbbit használjuk.

A Maros menti szerbek történetét az igen bőséges magyar és szerb nyelvű szak-irodalom alapján legutóbb Grin Igor foglalta össze.⁸ Korábban Sarosác György⁹ és Urosevics Danilo¹⁰ is foglalkozott történetükkel, az előbbi összefoglaló tanulmány-ban, az utóbbi könyvében. Ezért erre bővebben itt nem térünk ki. Csupán azt emeljük ki, hogy népéletük alakulását nagyban befolyásolta a magyarországi szerbek sajátos

¹ Helyszíni adatgyűjtés alapján.

² Kálmány L., (1885) 23. és 37; Bálint S., (1942) 72—76.

³ Ferenczi I., (1970) 26.

⁴ E megkülönböztető nevek történetének és elterjedésének kutatása a jövő feladata lesz.

⁵ Sarosác Gy., (1973) 370.

⁶ Grin I. (1977) 92—93. és 1979. 33—34.

⁷ Kiss M., (1977) 22.

⁸ Grin I., (1979) 34—36.

⁹ Sarosác Gy., (1973) 369—390.

¹⁰ Urosevics D. (1969) 28—49.

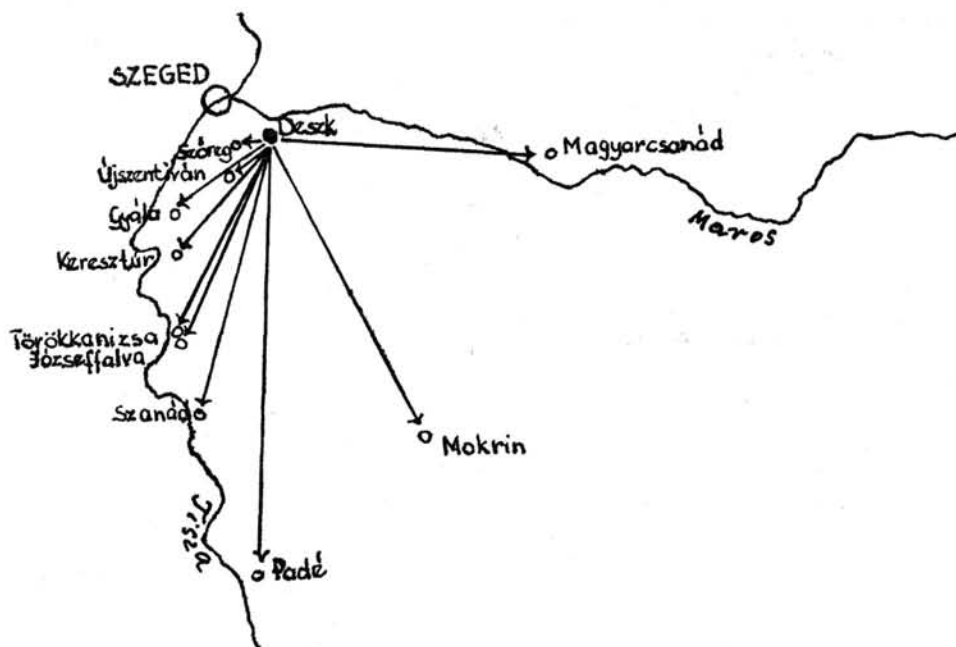
történelmi sorsa, a területi, politikai, nyelvi és vallási autonomiáért folytatott évszázados küzdelmeik kimenetele. A középkori előzmények után elpusztult s az 18. században újjátelepült öt szóban forgó falu néphagyománya változatos képet mutat. A hasonlóságok mellett gyakran felbukkanó eltérések népéletükben, tapasztalatunk szerint, az öt falu különböző földrajzi és társadalmi környezetéből (a nagy városokhoz való távolságuk és kapcsolatuk mértéke, szellemi központjaiktól való távolságuk és kötődésük foka, a nemzetiségi összetétel különbözősége stb.) adódnak. Az eddig megjelent szakirodalom és saját gyűjtőtapasztalataink alapján e falvak közül Deszke emelkedik ki a hagyományokhoz való ragaszkodásban.¹¹ A deszkiek a szőregiekkel, újszentivániakkal együtt a Maros menti szerbek Szeged környéki csoportját alkotják. Falvaik a Marostól délre a volt Torontál megye területén fekszenek. Megkülönböztetésüket egyrészt a szellemi centrumként működő Szegedhez való közelségük és hagyományaik sok hasonló vonása teszi indokolttá. Tőlük sok szempontból elüt a hosszú ideje román többségi környezetben élő magyarcsanádi és battonyai szerbség, akik a Marostól északra a Csanád megye területén élnek. Az ő néphagyományuk jellegzetességeit a román színezetű, illetve a román—szerb kölcsönhatásban alakult hagyományelemek adják. A két nemzetiség közeledését vallásuk azonossága, vagyoni helyzetük és életmódjuk hasonlósága segítette elő. Battonya az öt közül a legnépesebb település. Még ma is itt lakik a Maros menti szerbek több mint fele. Ebben a nagy létszámú szerb közösségben jobb lehetőségek voltak a szerb néphagyományok fenntartásához, mint a kisebb falvakban. Battonya szerb népéletének sajátos színezetet adott még a település mezővárosias, tanyás, parasztpolgári jellege és Aradhoz való közelsége.

Deszke néphagyományának relatíve archaikus, a többi szerb faluétól elütő vonásai valószínűleg lakossága szerencsebb nemzetiségi összetételének¹², jellegzetes foglalkozásának¹³, földrajzi helyzetének és a bánáti szerbekkel való szoros kapcsolatának köszönhető. A századfordulón Deszken a lakosoknak több mint a fele szerb volt. A kb. 40—45%-ot kitevő magyarság nagyobb része a majorsági cselédekből tevődött össze, akik a Gerliczi uradalom külső majorjaiban laktak. A faluban az 1920-as évekig csak egyetlen magyar utca volt. Így a szerbek zavartalanul élhettek sajátos néphagyományaik szerint. A deszkiek s általában a Maros menti szerbek a Trianoni békeszerződésig igen szoros kapcsolatban voltak a délebbre lakó bánáti szerbekkel. E kapcsolat alapja az erős vallási és etnikai endogámia volt, amely előírta, hogy a legények távolabbi szerb falvakból, de csak a Bánát területéről hozzanak feleséget. Az egyházi anyakönyvek és az élőlészavas visszaemlékezések szerint ez az elv a múlt században szinte maradéktalanul érvényesült, nagyon ritka volt a más vallásúakkal kötött vegyes házasság. A magyarcsanádi és a battonyai szerbek körében a román többségi környezet hatására már a múlt században is aránylag több vegyes házasság jött létre és itt némileg több volt a helybeliek összeházasodása is. 1907-ben már pl. a battonyai szerb egyházi anyakönyv szerint 103 bejegyzett gyermek közül 38 született vegyes házasságban. Ezek közül 24 esetben szerb volt az apa, román az anya, 6 esetben román volt az apa és szerb az anya, 8 esetben pedig szerb volt az apa és magyar az anya. A visszaemlékezések szerint a századforduló után a szerb legények egyre ritkábban mentek el messzi vidékre lányért, és így a házassági kapcsolatok köre egyre szűkült az utóbb említett két közösségben. A Maros menti szerbek házassági kapcsolatait öt térképen szemléltetjük.

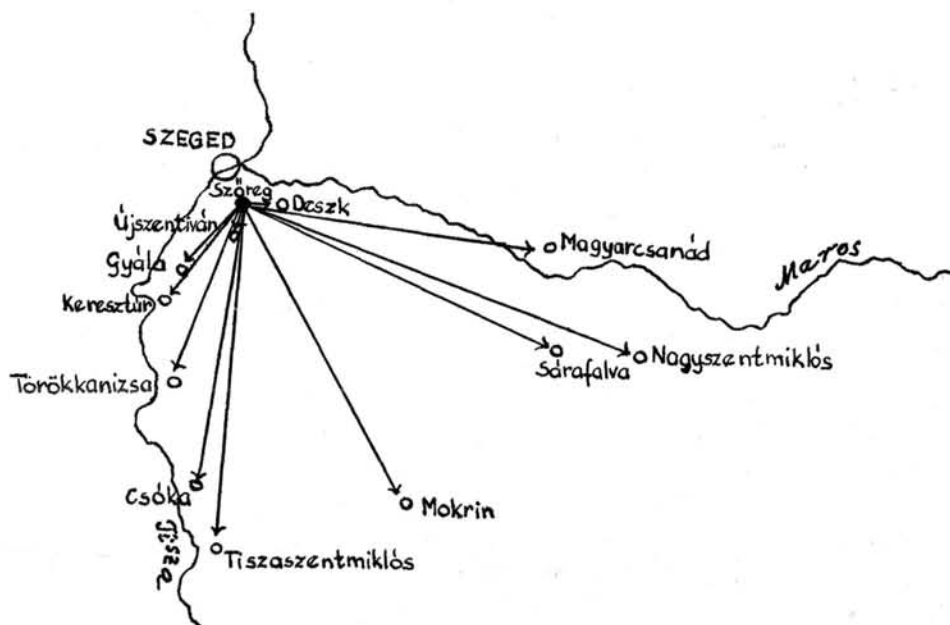
¹¹ Grin I. (1977) 92.

¹² Az 1910. évi népszámlálás szerint a faluban 1526 szerb volt, s mellettük 1360 magyar, 23 német és 25 román lakott: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. I. 1912. 370—71.

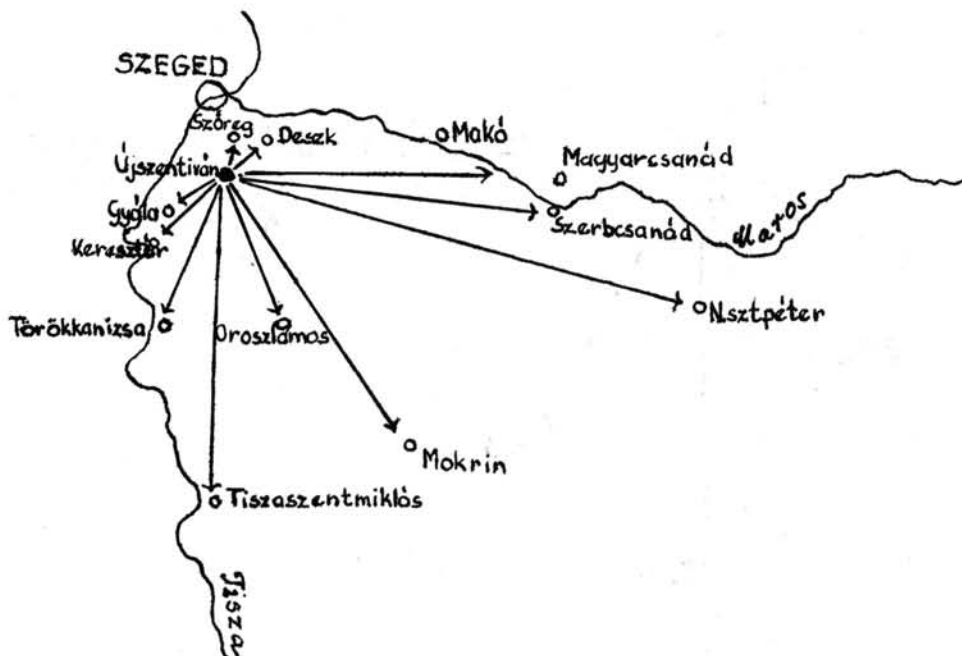
¹³ Juhász A., (1966)

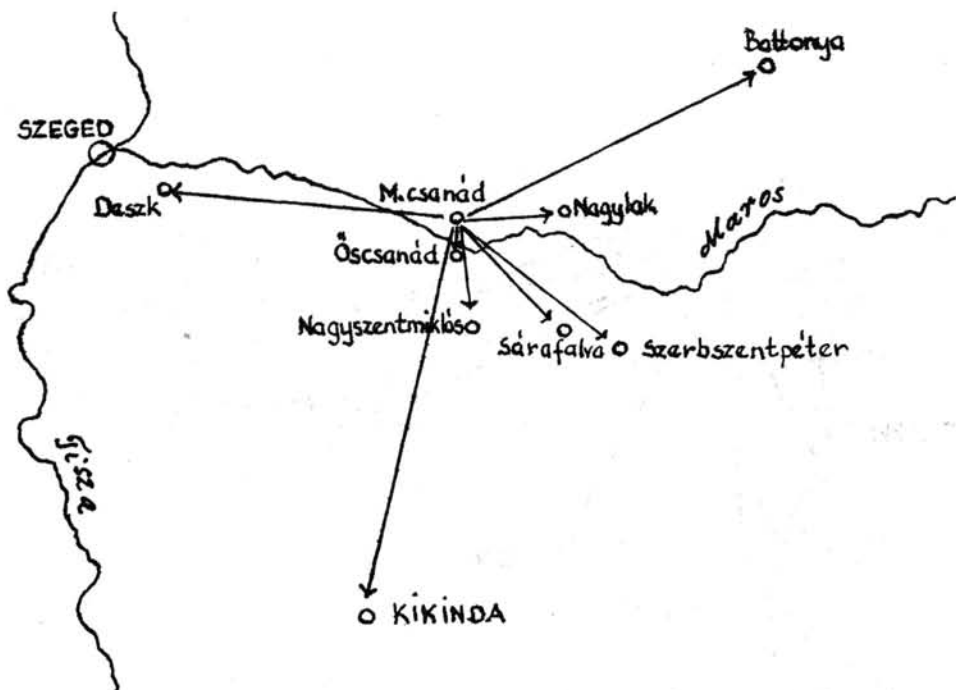
Deszk házassági kapcsolatai (1850—1920)

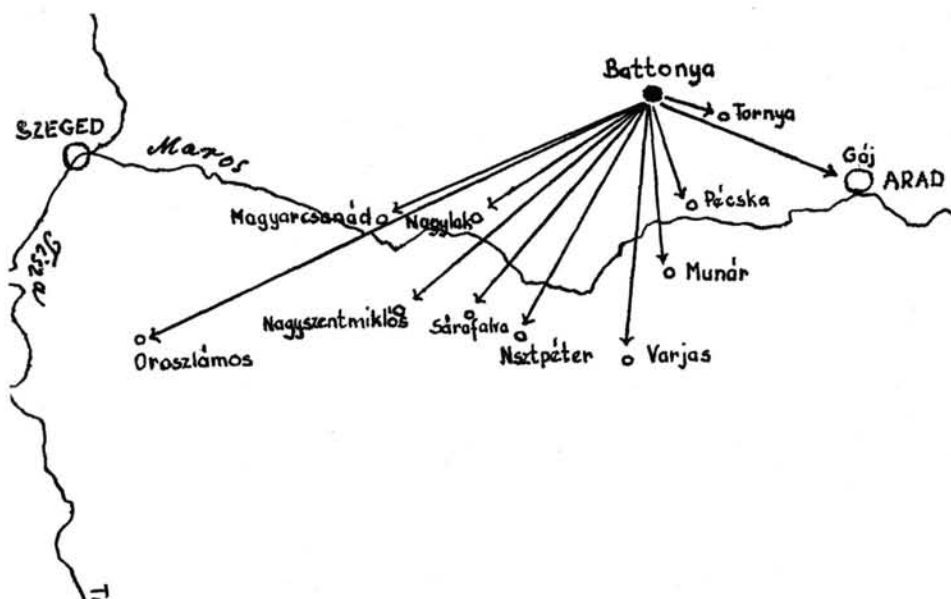
Széreg házassági kapcsolatai (1850—1920)

Újszentiván házassági kapcsolatai (1850—1920)

Magyarcsanád házassági kapcsolatai (1850—1920)

Battonya házassági kapcsolatai (1850—1920)

A térképen bemutatott házassági kapcsolatok elősegítették az etnikai különbségek kiegyenlítődsét és a sajátos bánáti jegyek kialakulását a néphagyomány legtöbb területén, így a táncban is.

TÁNCRA VONATKOZÓ FELJEGYZÉSEK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG

A Maros menti szerbek táncgyományáról ezideig közvetlen ismereteink nem nagyon voltak. Ugyanis a múlt századi és a század eleji történeti-néprajzi leírások táncos adatai általánosító jellegűknél fogva nagyon nehezen lokalizálhatók. Így a bennük leírt táncok és táncos szokások csak közvetve használhatók e vidék táncgyományának jellemzésénél. Mégis tartalmaznak olyan adalékokat, amelyek segíthetnek az általunk vizsgált időszak (a századfordulótól máig) táncainak jobb megismerésében s a változások irányának megrajzolásában. Közülük talán Hadzsics Antal 1891-ben megjelent táncleírásában találhatjuk a legtöbb értékelhető adatot: „A kolo tánc nagyon egyszerű. Férfiak és nők összefogódnak körben, dudaszóra háromszor balra, egyszer jobbra haladnak és különféle kolodalokat énekelnek. Az összefogódott férfiak közé kendővel övezett nők állnak. Előtáncos (kolovogya) vezetése alatt az egész táncoló társaság egy füzérré válik, majd lassanként egész korszorúvá fejlődik. A kolo tánc lassú ütemben kezdődik, enyelegve, csevegve folytatódik s mind tüzezebbé válva, végre lázas gyorsasággal végződik. Lépése jobbra-balra mozogva, majd egész félkörrel előre nyomulva, mondhatni csendes, de itt ott erős kitörő.”¹⁴

A következő rész a kóló zenekíséretéről szolgáltart érdekes részleteket: „A kolo-füzér fél vagy egész kör, a dudás középre áll s a táncosok körül táncolják. A dudás fe-

¹⁴ Hadzsics A. (1891) 640.

jével és jobb lábával egyúttal az ütemet is veri, s mikor már neki melegszi, egyúttal dúdolja is, amit dudáján fú. A kólózás eltart 2—3 óráig s 2—3 tánc betölt egy délutánt és egy éjjelt. A nők nyakán csörgő- és aranypéncz sorok a tánc üteme szerint csengnek bele a kólóba. Néha a fiatal legények bele is kurjantanak a táncba, tréfás verseket mondanak, úgy azonban, hogy a tánc zenéjének ütemét ne rontsák.”¹⁵ A táncleírást szemléletesebbé teszi a szerb kóló rajzos ábrázolása is, amelyen felismerhető a zárt kólóban máig alkalmazott hagyományos összefogódzási mód.

Szerb kólótánc (1890-ben rajzolta U. P. metszette Morelli G. F. — Hadzsics A. nyomán, 1891.)

Palugyay Imre sorai 1855-ből a Csanád vármegyei szerbek táncáról az előző leírásnál szűkszavúbbak és elfogódottabbak: „A szerbek a kólót járják. Ezen tánc azonban nem alkalmas arra, hogy vagy a lejtők netalán lehető kellemeit, s tagjainak ügyességét kitüntesse vagy a nézőknek mulatságot okozzon. A férfiak és nők kört képeznek és jobbra-balra a hangmérték szerint lépdelve forognak, míg a csimpolyás egy nyögő éles hangot bocsát dudájából, s kieresztve belőle a levegőt, értésére adja a társaságnak, hogy elég volt.”¹⁶

Bár a leírás nem éppen hízelgő, mégis közel jár az igazsághoz abban, hogy a vegyesen járt, zárt körtánc, amelynek kötött alaplépése jobbra és balra ingadozik, kevesebb lehetőséget enged a táncos tudás megmutatására, mint a szólótánc.

Kollárov Mózes István 1912-beli aránylag bő leírása az Arad megyei szerbek táncairól több szempontból is fontos számunkra. Egyrészt, azért, mert mai gyűjtőterületünkhöz nagyon közel esik, a battonyaiak legkedveltebb házassági körzete volt. Így tehát e vidék táncgyománya közel állhatott Battonyáéhoz és a gyakori házassági kapcsolatok révén szoros kölcsönhatásban lehettek. Másrészt azért fontos, mert

¹⁵ Ua.

¹⁶ Palugyay I. (1855) 79—80.

a leírt táncok lelőhelyét jól ismerjük, hiszen Arad megyében a századfordulón mindössze 3 egymáshoz közeleső településen: Aradon, Gályon és Ópécskán laktak szerbek kb. kétezeren. Kollárov a szerb mulató táncokat a lakodalom keretében mutatja be: „Ebéd után kezdődik a tánc. Táncolják nemzeti körtáncukat a kólót, a zapletot, a szelyancsicát, a szrpkinját. A kólónak mintegy 30 változatát ismerik. A férfiak és nők körbe összefogódnak s dudaszóra kétszer jobbra, kétszer balra lépve haladnak, miközben énekelnek. A kólóvogy (előtáncos) vezetésével a táncoló társaság először füzérré válik, majd lassanként egész koszorúvá fejlődik.”¹⁷

Kollárov a táncrepertoár és a táncos szokások bemutatása mellett közli 4 tánc (a *Brankovo kóló*, a *zaplet*, a *szeljacsica* és a *szrpkinja*) kísérőzenéjének kottáját is. A két utóbbi tánc alaplépését is megadja szöveges leírással, a hangjegyértékével együtt. Ez a korabeli szakirodalomban ritkán alkalmazott kiváló módszernek számított. Míg Hadzsics leírásában a régi bánáti kólók asszimetrikus alaplépésére ismerhetünk, addig, Kollárovnál már az újabb, szimmetrikus kétlépéses formát találjuk. Mindkettőjüknél érdekes a régi kóló kezdetének és zárt körré fejlődésének bemutatása.

Juga Velimir 1913-ban megjelent összefoglaló könyvében az általa legszebbnek, legtüzesebbnek tartott bácskai kólóról olvashatunk részletekben gazdag leírást: „A szerbek nemzeti tánca a kóló, amely több változatban ismeretes; van bánáti, bácskai és szerémi kóló. Ezek közül természetesen a bácskai a legtüzesebb. Minden legény két leányt kér meg a táncra olyanformán, hogy azok oldalt állnak mellette. A legény mind a kettőnek a derekát átöleli karjaival, a leányok pedig az egyik a jobb kezét a legény bal vállára, a másik a bal kezét a jobb vállára teszi és egy helyen táncolnak. A legény ütemszerűen, hol az egyik, hol a másik lábát emeli föl és a levegőben megrezegteti, közben dobbant is olykor a lábával és az ügyességtől függ, hogy minél szebb mozdulatokat tegyen. A táncosnéját ugyancsak megtáncoltatja, nagyokat kurjant és hízelgő verseket (*poszkocsice*) mond neki... A leányok szerepe sokkal egyszerűbb, az egész működésük abból áll, hogy ütemben lábujjhegyen felemelkednek és leereszkednek. A táncoló legények és leányok körben állnak, a dudás pedig a kör közepén van, a dudálás közben néha még a lábával is üti a taktust. A kólón kívül még más táncokat is ismernek, nagyon kedvelik a „szelyancsicát”, „szrkinyát”, „horát”, és a „zapletet”. A dudást újabban mindinkább kiszorítják a hegedűsök, bár az öregeknek ez nem nagyon tetszik és tiltakoznak a fiatal nemzedék elfajulása ellen.”¹⁸

A Bánátban a bácskai kólóhoz hasonló 3-as táncok is ismertek voltak, de a páros táncokat jobban kedvelték. Juga Velimir táncleírásának bemutatását tehát inkább az összehasonlítás kedvéért tartottuk fontosnak. Ezek az aránylag korainak számító források a mulató táncok mellett megemlékeznek a szokásokhoz kötött szertartásos funkciójú táncokról a *dodoléról*, *koledoról*, *kraljiceről* stb-ről is. Közülük Kollárov ritkán idézett leírása a karácsonyi koledoról érdemli a legtöbb figyelmet. Részletekben gazdag módszeres leírás a leggyakoribb kísérődallamok bemutatásával együtt:

„Aradon maradt fenn legtovább és legtökéletesebb formában e szép szokás, jól lehet, itt is csak az 1877. évben járták utoljára... Összesen hatan voltak a koledások, akik karácsony estétől vízkeresztig koledáltak. E legények (momci) külön, ezen célra készült ruhában (ingben, gatyában és bocskorban) jártak. Fejüket a nagy süveg díszítette. Egyik volt a vojvoda (rendező), a másik az előtáncos (tancovogy, kolovogy). A dudás állandóan kísérte őket és szolgáltatta a zenét. Még keresztutakon is táncoltak a tündérek (vile) tiszteletére. Minden alkalomra külön énekők volt, melynek kíséretében lejötték a táncokat. Tudtak mintegy 99 éneket, de ma már csak harmadrészére emlékeznek... Maga a tánc is igen szép volt. Némely része a francia négyesre emlé-

¹⁷ Kollárov M. (1912) 484—486.

¹⁸ Juga V. (1913) 103—104.

keztet s minden figurát a kolovogya utasítására lejtettek. Sok és változatos figurája közül érdekes többek között: a kályha beállítás a szobában, hogyan üli meg a legény a lovat; a tréfások közül pedig a szerelmesek szeretkezése.¹⁹ Ugyanebben az időben Vakarcs Kálmán külön tanulmányt szentelt a délmagyarországi szerbek dodolájának, amely ma is számontartott módszeres írásnak számít szakirodalmunkban. Adatai vidékünkhez közeli, pontosan megnevezett gyűjtőpontjai miatt a Maros menti szerbek dodole-járásának értékelésénél is használhatók.²⁰

Vidékünk szerb tánczenéjéről Kollárov már említett közleményén kívül is van jól használható forrás a század elejéről. Számunkra szerencsés véletlennek számít, hogy Bartók Béla 1912-ben éppen Sárafalvát, egy szülővárosához közeleső észak-bánáti falut választott ki arra, hogy az ott divatos szerb tánczenei repertoárt fonográfon megörökítse. Felvételei számunkra is fontos forrásnak számítanak, mert Sárafalva gyűjtőterületünkhöz igen közel esik s szinte mind az öt szerblakta községünk házasodási körzetéhez hozzátartozott. Bartók 1935-ben elkészült lejegyzésében 5 táncdallamot (a malo kólót, a veliko kólót, szeljancsacát és a szrpszki magyarik dallamát) mutatja be Sárafalváról duda előadásában.²¹A többi forrásunk is a duda századforduló kori népszerűségére utal, de mellette a tamburazenekar elterjedését és a tangó-harmónika megjelenését is regisztrálják.

A MAROS MENTI SZERBEK TÁNCAINAK ELEMZÉSE

A korábbi források bemutatása után most rátérünk a Maros menti szerbek tánc-hagyományának ismertetésére. Előre kell bocsájtanunk, hogy a gyűjtés nehézségei miatt ismereteink még ma sem teljesekek. A nehézséget az okozza, hogy az 1. világháború előtti viszonylag nyugodt, virágzó táncéletet az elmúlt majdnem egy évszázad során túlságosan sok zavaró esemény bolydította föl. Az 1. világháború véreszetes-

A Maros menti szerbek lélekszámának alakulása
1880 és 1930 között

	1880		1900		1920		1930	
	össz: lakosság	eb- ből szerb	össz: lakos	eb- ből szerb	össz. lakos	eb- ből szerb	össz. lakos	eb- ből szerb
<i>Battonya</i>	9195	1857	12 872	2602	13 737	2461	12 718	1591
<i>Magyarcsanád</i>	2777	645	3025	668	2981	610	2672	276
<i>Deszk</i>	2316	1223	2925	1566	2377	1265	2761	303
<i>Szőreg</i>	2898	1118	3544	1434	3369	816	4468	237
<i>Újszentiván</i>	929	392	1413	553	1200	512	1394	163

gei, Trianon, a szerbek nagy részének (köztük sok kiváló zenész és táncos) optálása Jugoszlávia javára, majd a 2. világháború és az azt követő politikai események, hogy csak a legfeltűnőbbeket soroljuk. Ezek és az ezekkel összefüggő demográfiai változások hatására 3 faluban (Magyarcsanádon, Szőregen és Újszentivánon) az önálló szerb táncélet feltételei teljesen megszűntek s ezért az ottlakók a deszki vagy battonyai

¹⁹ Kollárov M. (1912) 490.

²⁰ Vakarcs K. (1912) 303—307.

²¹ Bartók B. (1935) 12—16. dallam.

Kólót táncoló fiatalok a deszki búcsúban (1981, a Szerző felvétele)

Szerb citerazenekar a deszki búcsúban (1981, a Szerző felvétele)

Kóló a battonyai karácsonyi bálon (1982, a Szerző felv.)

Mulató idős ember a szilveszteri bálon (Deszk, 1982, Szerző felv.)

(újabbán a szegedi) szerb illetve a helyi más nemzetiségű táncalkalmakat látogatják. Deszken és Battonyán a szerbek lélekszáma még ma is elegendő ahhoz, hogy az ittmaradt idősebb és az azóta felnőtt fiatalabb generáció tehetséges zenészei és táncosai révén önállóan éljék táncéletüket. Azonban a táncalkalmak ritkulása s ezzel párhuzamosan a tánckésztség csökkenése miatt a táncok mozgásanyaga itt is leegyszerűsödött, „kifakult”. A nagyobb táncos tudást igénylő régi kólók egyre inkább háttérbe szorulnak s helyüket a könnyebb kötött, játékos kólók foglalják el, melyek ma a néptáncgyűttesek révén terjednek. Az itt következő táncokat a még táncolni tudó idősebb és a régi táncokat is ismerő fiatalabbak megfigyelése alapján mutatjuk be, kiegészítve a legidősebbek élőszavas visszaemlékezéseivel.

A Maros menti szerbek mai táncalkalmain közel harminc táncot figyelhattunk meg. A legidősebb generáció ezek közül csak a *malo kólót*, a *veliko kolo*t, a *seljačić*át, a *podvojet*et, a *avalcert* és a párnatáncot táncolta. Az 50—60 évesek legkedvesebb táncai a *malo kóló*, *kukunješnje*, *vršnjanka*, *žikino kóló*, *srpkinja*, tangó, keringő, vansztep, fox, de ismerik a régi táncokat is. A mai fiatalok között a legnépszerűbb táncok az *užičko kóló*, *makedonsko oro*, *vršnjanka*, *kukunješnje*, *zaječarka*, *popovičanka*, *moravac*, *makazice*, *čačak*, *bunjevačko momacko kóló*, *oj doktore*, *hajdna levo*, *snašo*, *ranče*, *jabuka*, *trojanac* stb. Kedvvel táncolják *malo kólót*, *seljačić*at és a *podvojet* is, és egyszerűbb fokon ismerik a *veliko kólót* is.

Ha az előbb felsorolt táncokhoz hozzászámítjuk a már kihalt eszközös táncokat és a már nem gyakorolt rituális táncokat is (*dodole*, *lazarice*, tűz körüli táncok stb.) akkor előttünk áll a Maros menti szerbek teljes tánckészlete a századfordulótól napjainkig.

Dolgozatunkban e készletből csak a Maros mentére jellemző hagyományos táncok bemutatására vállalkozunk.

Malo kolo

A „*malo kolo*”, magyarul kiskóló ma is a legnépszerűbb, minden korosztály által kedvelt tánc, amelyet ma nemzetiségi jellegzetességként tarthatunk számon e vidéken. A táncnév, párjával a „*veliko kolo*”-val együtt, amely nagykólót jelent, e két tánc korábbi, korosztályhoz való kötődést jelentette. Erre utalnak a visszaemlékezések és a Janković nővérek észak-bánáti adatai is, miszerint a kiskólót, a fiatalabbak, a nagykólót az idősebbek táncolták. A különbség a két tánc között csak az volt, hogy az idősebb táncosok ügyesebben figuráltak.²²

Zárt, szoros összefogódzású, nők és férfiak által járt vegyes körtánc. A szoros fogás úgy jön létre, hogy a legények nem a mellettük álló lánnyal, hanem az eggyel távolabb álló legénnyel fognak kezét, a lányok pedig a két legény közé állva, a vállukra teszik a kezüket hajlított helyzetben. A visszaemlékezések szerint a századfordulón előfordult a szomszédos lány övének vagy övként használt zsinórjának fogása is.

A zárt kólóban a nemek aránya még egyenlő volt, mert a táncosok mindig párban álltak. Akár a lányok (pl. Deszken), akár a legények (pl. Magyarcsanádon, Battonyán) kezdték a táncot, időközben mindenképpen párok alakultak ki. A Janković nővérek szerint a Bánátban, ha eggyel több táncos lépett a kólóba, a kör mindjárt nyitottá vált várva a pár nélkül álló táncos leendő partnerére.²³ Vidékünkön ez a szabály az elmúlt évszázad során meglazult, és a mai táncalkalmakon már egymás mellett táncoló nőket és gyerekeket is lehet látni a kólóban.

²² Janković, L. és Janković, D. (1949) 123.

²³ Janković, L. és Janković, D. (1949) 121. L. még a 14 és a 17. sz. jegyzet!

A kiskóló az óramutató járásával ellenkezően, jobbra halad a mai táncalkalmakon. Azonban a visszaemlékezések szerint a század elején még a lassú balra haladás volt a jellemző s ezt a kóló akkoriban szokásos aszimmetrikus (balra 3, jobbra 1) alaplépése is elősegítette. Az 1910—20-as évektől a kólóban a szimmetrikus kétlépéses vált uralkodóvá és ezzel együtt a kör haladási iránya is jobbra változott. Ez a változás a Bánát délebbi részein is hasonlóképpen zajlott le, csak valószínűleg korábban. Erről tanúskodnak a Janković nővérek följegyzései és a már idézett korábbi források is.²⁴

Ma a kiskólóban a kétlépéses motívumot és annak számtalan ritmikai és plasztikai változatát olyan módon járják, hogy jobbra többet haladnak vele, mint balra.²⁵ A tánc tulajdonképpen egyetlen motívum egyszerűbb és díszítettebb változatainak hosszú láncszerű ismétléséből áll. A zárlat nélküli, nyílt motívumsort csak a zenekíséret tempóváltozásai tagolják. Eszerint a kiskólóban 3 részt különböztetünk meg. Egy lassúbb bevezető részt, amelynek tempója $J = cc\ 140$ és csak 2—3 percig tart, majd egy 20—30 percig tartó $J = cc\ 160$ tempójú középrészt és egy rövid pár percig tartó $J = cc\ 200$ -as tempójú gyors részt. A rövid lassú részben a táncosok a kétlépéses egyszerűbb változatait járják, mialatt kialakítják a gyakran 40—50 főből álló kört és fokozatosan beleízednek a zenébe. A középgyors részben a kétlépéses motívum $J J J J$ ritmusú, lengetővel, hegyezővel, lábívvel díszített változatait táncolják.²⁶ Előfordul még a saroklépéssel indított és bokarugózással járt változat is. A rövid gyors rész a férfiak helyben figurázását szolgálta elsősorban. A díszítés, aprózás elsősorban a férfiak táncának sajátja. A nők inkább az egyszerűbb lépésekkel követik a férfiak mozgását. A zenészek régebben a kólón belül helyezkedtek el, mégpedig a kör egyik széléhez közelebb, s így tánc folyamán mindenki egyszer-kétszer a zenészek közelébe került. Ez alatt a rövid idő alatt, míg a kóló tovább nem haladt, igyekeztek a legdélsebben minden ügyességüket beleadva táncolni.

Azelőtt az 1920-as évekig, ha több jó táncos volt együtt a kólóban, akkor mindig sajátos verseny alakult ki közöttük, amelynek „nadigravanje” volt a neve.²⁷ A hangulat emelkedésekor az ügyesebb táncosok otthagyva eddigi helyüket egymás mellé álltak és vállfogással összefogozva mérték össze táncos tudásukat. A többiek ilyenkor a fogást elengedve, körben állva nézték a versenyt. A versenyző táncosok minden erejüket és ügyességüket összeszedve, belegörnyedve, helyben táncoltak kifulladásig. Általában a zenészek szakítottak véget a versenynek, amikor látták, hogy a legények nem bírják már sokáig. Ehhez hasonló táncos versengést a Janković nővérek is említenek a Bánátból: „Régebben, amikor a Numerat táncolták nadigravanjeként, a táncos gödröt táncolt maga alatt az erős figurázással.”²⁸ A Maros mentén azt tartják egyes kólótáncosnak, aki jól tudja „keverni a lábát”, aki nem feltűnően ugrál, hanem szinte mozdulatlan felsőtesttel csak a lábával aprózza járja. „Minél apróbb, anná szöbb. Az a szép, ha csak lássa az embör, hogy annak a válla szép aprón járja. Nem kell azt ugrálni.” — jelentette ki egy deszki szerb asszony.

A kiskólót több jellegzetes dallamból álló füzér kíséri, amely egy bizonyos időszakon belül állandóságot mutat. A füzéren belül a dallamoknak hagyományos sorrendjük volt, amely a divat szerint változott. Idős zenészek elbeszélése szerint, ha más falubeli zenészekről új dallamot hallottak, ők is igyekeztek beépíteni a kólóba.

²⁴ *Nők* (1949) 123. L. még a 14. és a 17. sz. jegyzet! Az aszimmetrikus motívum battonyai változatai I. motívumtár I./2—4. (Ábra e tanulmány végén.)

²⁵ Motívumtár II./6—7. (Ábra e tanulmány végén.)

²⁶ Motívumtár I./4—5. és II./8—10.

²⁷ A „nadigravati” igéből, amely magyarul annyit jelent: táncban legyőzni

²⁸ *Janković L. — Janković D.* (1949) 121.

A dallamok többsége 3—6 hangból álló, szövegnélküli, amelyeket tisztán hangszeres kísérettel adnak elő. Általában 8 kétnegyedes ütem terjedelműek és mindig ismételve fordulnak elő. A zenész a dallamot 16-odos vagy 8-ados aprózással s gyakran trilás díszítéssel adja elő.²⁹ A táncosok régebben gyakran kiáltottak táncszókat, miatt a kiskólót járták, ma már azonban csak az „ijju” kiáltás hallható.

Eszközös táncok

Bár a népi tudat nem választja el élesen, mégis formai jegyei alapján külön kell beszélnünk az eszközzel (bottal, üveggel vagy gyertyával) járt férfi szólótáncról, amelyet általában a kiskóló (ritkábban a nagykóló) dallamaira jártak. Emléke legélelénkebben a Szeged környéki szerbeknél él, ahol az 1920-as évekig a lakodalmakban és a házasemberek által is látogatott táncalkalmakon fordult elő különösebb elnevezés nélkül. Virtuóz, bemutató jellegű tánc volt ez, a földön keresztbe fektetett botok fölött vagy a fejre tett üveggel. Egy 84 éves újszentiváni idős ember így emlékezett rá: „Vót olyan is, amelyik a feje tetejére tette a borosüveget, oszt táncolt... Egyedül. A zene szólt, őneki az üveg a fején és avval táncolt. És aztán az is vót, hogy a földre letették az üveget és aközt táncolt... Hát ezek má' emberek vótak. Az én fiatalkoromba má nemigen vót az. Ritka... Vót nekem egy unokatestvérem Deszken. Az vót egy híres táncos! Ő 15 évvel is idősebb vót nálam. Még az én lakodalmamba is táncolt üveggel... Még köztünk is vót olyan, aki bot közé táncolt, de ez má most nem létezik... Letették a botot keresztbe és úgy táncolt a földön vagy a padlón, hogy a botot nem érinti a lába. Úgy járt a lába, hogy az ember csak nézte. Úgyesen csinálták ezek ezt.”³⁰ E tánc leg-híresebb, máig emlegetett táncosa a deszki Gyorgyev Milivoj volt, aki az 1890-es években, legénykorában 1. lett az újvidéki táncversenyen. A verseny történetét így mesélte el Gyorgyev Ignác deszki idős ember: „Az én nagybátyám nagyon jó táncos vót. Nála jobb nem vót más Deszken. Olyan 17—18 éves vót akkó. Az itteni szerb pap hallotta, hogy Újvidéken ilyen táncverseny lesz a szerbeknek, oszt kérte az öregapámat, hogy engedje el a fiát, hogy üvele mőnjön a versenyre Újvidékre. Az öregapám engedte. Nagykönyéből vótak ottan versenyzők. Nagy kólóba álltak, de utoljára csak a nagybátyám maradt, meg egy 14 éves gyerek. És majdnem úgy vót, hogy az a gyerek nyeri meg az első díjat. És amikor a nagybátyám látta ezt, kérte hogy hozzanak 3 gyertyát és gyűjtsák meg, és egy borospoharat a fejére. És akkor mondta, hogy most már húzzák. És ekkor a nagybátyám a gyertyák között táncolt, emez meg csak állt, nézte. Persze ő már itthon eztet gyakorolta. Így a nagybátyám nyerte meg.”³¹

Adatközlőink szerint a táncnak nem volt állandó, csak e tánchoz kapcsolódó kíséredallama, hanem a kiskóló vagy a nagykóló 2/4-es kolomejka ritmusú egyszerű dallamaira, duda, furulya, tambura vagy harmonika kíséretére egyformán el lehetett járni.

A visszaemlékezések alapján elmondhatjuk, hogy a Maros menti szerbek eszközös tánca kötetlen szerkezetű, improvizatív szólótánc volt, amely formai, zenei és funkcionális jegyei alapján rokonságot mutat a Dél-Alföld hasonlóan töredékes, szinte csak az emlékanyagból ismert eszközös táncaival. Távolsági párhuzamait a

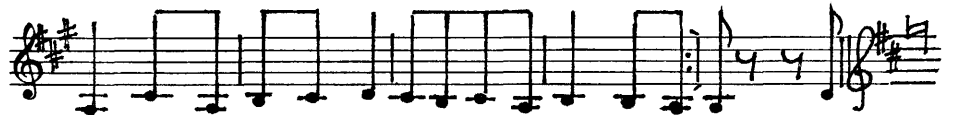
²⁹ 1. kotta. Deszk, *játszotta*: Rusz Milán (sz. 1963), *gyűjtötte*: a Szerző. További változatai: *Vujcsics T.* (1978) 284—286. *Battonyáról*, *Bartók B.* (1935) 12. dallam és *Ilijin, M.* — *Putnik, D.* (1970) 3. *Radojevó*ból. — Ez alkalommal fejezem ki köszönetemet *Halmos Istvánnak*, aki baráti szívességből a kottarajzokat készítette, s a dallamok lejegyzését ellenőrizte.

³⁰ *Adatközlő*: *Babuskov Jován* (sz. 1898) Újszentiván.

³¹ *Adatközlő*: *Gyorgyev Ignác* (sz. 1905) Deszk.

T.g. ♩ = cca 152-160

1.

Változatok:

somogi kanasztáncokban és a magyar táncgyományban szélesebb körben elterjedt üveggel járt mutatványos szólótáncokban találjuk.³² A Janković nővérek a Bánát táncgyományának jellemzésekor ugyan csak egyetlen adatot említenek az eszközös táncra, de ennél valószínűleg elterjedtebb volt a Bánátban is.

T. g. Decca 132

2.)

2.)

3.)

4

5) 6) 7) 1° 2°

3x

³² *Lelkes L. (szerk). 1980. 107–181.*

Veliko kolo

A nagykóló zárt, szoros összefogózású, mérsékelt tempójú vegyes körtánc. Az összefogózás módja azonos a kiskólóéval. A mai 60 éves felüliek által fiatal korukban kedvelt, nagy ügyességet kívánó mulató tánc volt, amely ma már csak ritkán fordul elő a táncalkalmakon. A legnehezebb táncnak tartották a szerb táncok között, s az 1. világháború előtt sem tudta mindenki. A kíséredallama kezdő soraira énekelt vagy gyakran csak recitált szöveg („málo kolo ne zna niko, a veliko niko-liko!” azaz „a kiskólót nem tudja senki, a nagykólót még annyian sem”) szintén a tánc kivételes nehézségére utal.

A deszkieknél filmrevett változatában e tánc tulajdonképpen egyetlen nyolcütemes, összetett motívum azonos ismételtetéséből áll.³³ Nehézségét az okozza, hogy a fonó lábmozdulatokból álló részében a tánc és a zene nem illeszkedik egymáshoz. A 3 kétnegyedes ütemből álló dallamrészre a táncosok „kicsit sietősen” 4 fonást járnak, s ezáltal a dallam és a tánc lüktetésének hangsúlyai egymáshoz képest eltolódnak. Kivéve az első hangsúlyos és az utolsó hangsúlytalan lüktetést, amelyek viszont egybeesnek. A fonás jellegzetességét még az adja, hogy két fázisa (hátralépés + előrecsuszszanas) nem egyenlő hangjegyértékű. Az elsőt 4-ed, a másodikat 8-ad hangjegyértékkel táncolják. A nők a motívum bevezető és befejező részét a férfiakhoz hasonlóan járlják, a ritmikailag bonyolultabb középső résznél pedig azonos ritmusú lippenőkkel követik a férfiak mozgását. Ha a nagykóló-motívum fázisainak haladási irányait megfigyeljük, kiderül, hogy az első négy ütemnyi rész felfogható a kóló régi 3—1-es aszimmetrikus alaplépése változataként. Ezt a táncosok egy ugyancsak 4 ütem terjedelmű, helyben járt fonással és aprózással töldják meg, s így alakul ki a hosszú összetett motívum.

A nagykóló az óramutató járásával azonosan, mindig balra halad kis megállásokkal. Ugyanez a haladási irány tapasztalható a Szabadkán és Pancsován gyűjtött baná-

Változatok

1. II. 2^a

2. I. 2^a

3. I. 2^a, II.

4. II.

5a. I. 2^a

5b. II.

6. II.

7. I. 2^a

³³ Motívumtár II./1—2. Az 1. a férfiak, a 2. a nők által járt leggyakoribb változat.

ti nagykólóban is, amelyeket a Jankovic nővérek szöveges leírásban közölnek. Az általuk bemutatott változatokban nem figyelhető meg a haladó lépéseknek és a helybenfigurázásnak az a ciklikus változása, ami a deszki nagykólóban állandósult formában megvan. Inkább a kiskólóhoz hasonló szerkesztési módszert láthatjuk bennük, amikor a táncfolyamat az alaplépés ritmikai és plasztikai variációinak sorozatából épül fel.³⁴

A Maros mentén megfigyelt nagykóló egyrészes, egységes tempójú (= cc 130) tánc, amelynek egy állandósult dallamfűzér alkotja a kíséretét.³⁵ A kiskóló dallamokhoz hasonlóan ezek is nyolcados lüktetésű, kolomejka ritmusú dallamok és kíséreti ritmusuk is egyformán esztam.

Momačko kolo

A momačko kolo (magyarul: legénykóló) hármas formája minden Maros menti szerblakta faluban ismert volt, de a csupán legények által járt tánckezdő funkciójú változatát csak Battonyán járták. Idős battonyai adatközlőink szerint, az 1920-as évekig a férfiak vállfogással sorban állva táncoltak a zenekar előtt a táncmulatság kezdetén.

Kétrészes, a sor előre és hátra mozzgatásából és helyben figurázásából álló tánc volt, amely rövid 5–10 percnyi figurázás után, megszakítás nélkül folyt át a kiskólóba. A kiskóló dallamára fokozatosan zárták a kört és intéssel, szólítással hívták be a körbe az oldalt várakozó lányokat. Ez ideig egyetlen figurázó motívumát ismerjük, amely a lábfej apró remegésével díszített lábszárközrészéből áll. A lábívet a táncosok bokázóval zárják³⁶ Valószínűleg korábban ennél változatosabb, improvizált táncfajta volt.

Egyetlen állandósult dallama van, amelyet a Maros vidékén csak a battonyai zenészek ismernek. Ez is 4-ütemes kólomejka ritmusú dallam, amelyet egy néhány hangot ismételtető egyszerű dallamrész vezet be.*

Adatai: Battonya; játszotta: Vidiczi Jóca (sz. 1924); gyűjtötte: Szerző

A battonyai momacsko kólóhoz hasonló táncok a Jankovic nővérek gyűjteményében a Pancsován és környékén ismert „Numera” és a „Tri putarke”.³⁷ A logovac a momacsko kólóhoz hasonló tánc volt, amelyet régebben hármas (1 férfi 2 nővel) formában is táncoltak lakodalmi menettáncként vagy a mulatságból hazatérő kísérésekor az utcán.

³⁴ Janković L. és Janković D. (1949) 151. és 191–192.

³⁵ 2. kotta. Szőreg, játszotta: Belancsics Radovan (sz. 1949), a Szerző gyűjtése. További változatai: Vujicsics T. (1978) 288–89. Battonyáról, Bartók B. (1935) 13. dallam Sárofalváról, Janković L. és D. (1949) 363–364. Pancsováról és Ilijin, M. — Putnik, D. (1970) 2. Radojevoból.

³⁶ Motívumtár I./1.

³⁷ Janković, L. és D. (1949) 200–202.

Seljačica

A seljačica³⁸ laza kézfogással járt egyszerű, zárt kóló. A Maros menti falvakban több változatban is él. Általában férfiak és nők vegyesen járkák, de régebben előfordult, hogy csak a lányok járták énekszóra a tánc szünetében. A régi századforduló kori táncok közül ez volt az egyetlen énekes vagy vegyes kíséretű tánc. Ma már csak hangszeres kísérettel, ének nélkül fordul elő a táncalkalmakon.

T. g. $\text{♩} = \text{cca. } 120$

4.

Deszki változata egyrészes, kötött szerkezetű. Egyetlen $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ ritmusú összetett motívum szimmetrikus ismétléséből áll. A táncosok a motívum első felével (két lépés vagy szökdelés) szűkítik, a másodikkal (egy háromugrós) pedig tágítják a kört és közben nagyon lassan jobbra haladnak a körív mentén.³⁹ Kísérőzenéje több egyszerű nyolcados lüktetésű 2/4-es dallamból áll, amelyet a hangszeres előadás során a zenészek gazdagon díszítenek 8-os, 16-os és triolás aprózással.⁴⁰ Egyik jellegzetes kísérődallamát, a „Kad se cigan zaželi” szövegkezdetűt már Kollárov is közölte seljačica -dallamként 1912-ben.⁴¹

Podvoje

A Maros menti szerbek tánckészletében a ritkábban előforduló hagyományos párostáncot a „podvoje = kettes, páros” „vlaške igre = román tánc” vagy „madjarac magyaros” néven ismert tánc képviseli. Már a múlt században is ismerték, s ma is elő-

³⁸ Neve a „seljak” (magyarul paraszt, falusi) szóból ered.

³⁹ Motívumtár II./3—5. A Janković nővérek gyűjteményében e táncnak a verseci „paorszko” (-paraszt) kóló felel meg helyben járt II IIII I ritmusú alaplépésével. (1949) 176—177.

⁴⁰ 4. kotta. Deszk, *Játszotta*: Rusz Milán (sz. 1963), Szerző *gyűjtése* Sáralfalváról. További változata: Bartók B. (1935) 15. dallam.

⁴¹ Kollárov M. (1912) 485. Széles körben ismert játékdal. A vajdasági magyarok körében is kedvelt iskolai dal volt. A dráva menti Lakócsán a križanje nevű táncnak is kísérődallama. Lásd. Burány B (1973) 201 és Olsvai Imre (1973) 46

fordul a táncalkalmakon. Kötetlen szerkezetű improvizatív tánc, amelyet váll, derék fogással táncol férfi és nő. Motívumkészlete és fölépítése nagyrészt azonos a kiskölő-ével. Legjellegzetesebb része a középgyors rész, amelyben a kétlépéses motívum sarkalóval, bokázóval és lengetővel díszített változatait és lippentőket táncolnak helyben és forogva. A multságokon szórakozó táncként járók, s néhány helyen lakodalmi szertartásos táncként is előfordult. Több kísérődallama van. Az itt közölt dallampélda a románok körében jól ismert 2/4-es kolomejka ritmusú dallamot mutat. Deszken

T.g. $\text{♩} = \text{cca } 120$

5.

Adatai: Deszk; játszotta: Rusz Milán (sz. 1963) gyűjtötte: Felföldi L.

a népi tudat valóban román eredetűnek vallja a podvojét, de kialakulásában minden bizonnyal a magyar csárdás is közrejátszott. A Jankovic nővérek bánáti gyűjtésében ezt a táncípust a Versec környéki „Erdeljanka”, és „Madjarac” valamint a Pancsova környéki „Ficko”, „Sirotica” és a „Grabac” képviseli, változatos fogásmódokkal és motívumkészlettel. A felsorolt páros táncok a Maros menti podvojével együtt a románokkal, magyarokkal, németekkel és szlovákokkal való többévszázados együttélés hatását tükrözik a bánáti szerb tánc kultúrában.⁴²

Poljubce

A „poljubce” (magyar elnevezéssel = csókos kóló) a battonyai fiatalok körében kedvelt játékos tánc volt az 1940-es évekig. A mai legidősebbek is emlékeznek rá, mint a lakodalmak és multságok kedvelt szórakozására. Ma már nem fordul elő a táncalkalmakon. Kísérő dallama 2/4-es ütemű, 6 hangból épülő egyszerű dallam érzelmes lírai szöveggel. Tempója cca = 130. A többi Maros menti faluban párnával játszott változatára emlékeznek és párnával járt formáját írják le Hadzsics Antal és Kollárov Mózes is.⁴³

Az adatokat összevetve, e tánc menete, dallama és szövege idegen eredetre vall. A magyar táncgyományokban is ismert németes, játékos táncok rokona. A Maros menti szerbek századforduló kori tánckészletében a valcerrel együtt az idegen eredetű polgári réteget képviseli.

⁴² Janković L. és D. (1949) 178. 185. 193—198. 202—204. Mladenović, O. (1973) 57—73.

⁴³ Kollárov M., (1912) 486. és Hadzsics A. (1891) 637.

Szertartásos táncok, maszkos alakoskodások

A szokásokhoz kapcsolódó szertartásos táncok a századfordulón még szervesen hozzátartoztak a Maros menti szerbek táncéletéhez. Azonban a tánckészletnek azokat a részeit képezték, amelyek a paraszti életforma változásával nem tudtak lépést tartani, nem tudtak megújulni. Ezért értelmüket veszítve fokozatosan kimaradtak az ünnepi szokásokból. Ma már egyiket sem gyakorolják, s ezért formai jellemzőik megállapításánál csak a visszaemlékezésekre támaszkodhattunk. Hasonló megállapítást tettek a Janković nővérek is a bánáti szertartásos funkciójú táncok gyűjtése során.⁴⁴

Dodole

Az elnevezés a húsvét és a pünkösöd közötti száraz időben szokásos esőkérő szokás főszereplőjét jelöli.

A zöldágakból készült maszkban énekkel és tánccal előadott szertartás célja az esővarázslás és részben az adománygyűjtés volt. Gyűjtőterületünkön mind az 5 községben gyakorolták kb. az 1930-as évekig.

Magyarcsanádon a román cigányasszonyok és lányok jártak a „dodolaj”-jal egészen az 1960-as évekig. Román és szerb házakhoz egyformán betértek, de a dalokat mindenütt románul énekeltek.

Deszken 1926-ban 8—11 év közötti fiúk és leányok 6-an vezették a dodolét, aki egy 10 éves fiú volt. A ház udvarára érve a bodzalevelekkel földszítt táncosok laza kézfogással kört alakítottak a dodole körül és egyszerű lépésekkel jártak körbe jobbra haladva, az esőkérő dalt énekelve. A dodolét alakító fiú az ének első versszaka idején a földön ült. A második versszak elhangzása után a szövegben elhangzó felszólításra feláll és maga körül forogni kezd a jobb keze irányába. A forgást a dal végéig folytatja, amikor is a házigazda vagy a gazdasszony vízzel önti le őt.⁴⁵ A tánc egy-egy alkalommal kb. 1—1 és 1/2 percig tart, s csak egyszer adják elő, ismétlés nélkül. Formai szempontból a zárt kólóknak abba a csoportjába tartozik, amelynél a kör közepén egy szereplő áll s részben táncos, részben pantomimikus mozgást végez.

Kisérődallama 2/4-es ütemű, = cca. 90—100-as tempójú dal volt.⁴⁶

A délkelet-európai népeknél a dodolénak igen gazdag szakirodalma van,⁴⁷ azonban nagyon kevés benne a komplex szemléletű, a dallamot, szöveget, táncot és játékot szinkronban bemutató leírás. A hiányt ma már csak a hiteles szokásrekonstrukcióval tudjuk pótolni.

Lazarice

Gyűjtőterületünkön csak a Szeged környéki szerb falvakban ismerték a lazarcét, amely a Virágvasárnap előtti szombaton, az ún. Lázár szombatján (Lazareva subota) gyakorolt táncos, énekes szokás volt. Az 1. világháború előtt még a szerb lányok is jártak Lázárt köszönteni virágkoszorúval a fejükön, de később teljesen a cigányok vették át és tartották fenn az 1930-as évekig a szokást. A cigányasszonyok és lányok 3—6-an házról házra járva énekeltek a köszöntő, áldást kérő éneket oly helyen is, ahol nem Lázár volt a házigazda keresztneve.⁴⁸

⁴⁴ Janković L., és D. (1949) 111. és 122.

⁴⁵ Adatközlő: Novkov Mladen (sz. 1916) Deszk.

⁴⁶ Dallamát a lazarice dallamával együtt Szigeti György jegyezte le és adta közre Adatok a deszki magyar és szerb népzenehez c. kéziratában. Megjelenés alatt.

⁴⁷ L. Újváry Zoltán összefoglalását bő nemzetközi irodalommal. Újváry Z. (1961); (1969).

⁴⁸ A magyarokéhoz hasonló ünnepélyes névnap-i köszöntés a szerb néphagyományban nem ismeretes.

A köszöntők az udvaron a gazdával szemben állva apró szökdelésekkel táncoltak helyben, hogy a kezükben levő szalagokkal, kendőkkel és apró csengőkkel díszített zöld ág szépen lengjen és a csengők szóljanak. Táncukat a dallam végéig, kb 2 percig folytatták. A tánc végeztével a gazdától ajándékot kaptak a lázározók. Ha száraz, meleg idő volt, a Lázár-köszöntő lányokat is leöntötték vízzel a dodoléhoz hasonlóan. Ez a mozzanat a dodole szokásával való keveredésre utal.

A régebbi szerzők közül egy sem említi a lazarcét vidékünk szerb népszokásai között. Helyette a kraljiceről írnak, amely viszont a Maros mentén ismeretlen volt.⁴⁹ Először Kiss Mária figyelt fel a Lázárköszöntés szőregi változatára. Távlabbi párhuzamait a Bánátban és a balkáni népek (délszlávok, bolgárok, románok) között találjuk.

Turkatáncoltatás

Csak Magyarcsanádon és Battonyán, a románok közvetlen környezetében élő szerbek között volt divat a „curka” ill. a „turka” táncoltatása kb. az 1930-as évekig. „Tucin dankor járt a turkás — karácsony előtt két nappal, meg karácsony böjtjén is. Vót annak speciális embere. Egy bőrdudás és a turkás. A mi gyerekkorunkba ez a Cirka vót a turka és a Zsiva bácsi vót a dudás. Ő dudált és akkor a turka táncolt, a gyerekek meg huzigálták egy kicsikét, oszt ez öröm vót a gyerekeknek... Ő maga táncolt. Ő csinálta a cirkuszokat, bohóságokat. Nem sokáig tartózkodott. 5 percig és akkor ment tovább” — emlékezett vissza két battonyai idős ember.⁵⁰

Hasonló szokásról ír Kollárov is az aradi szerbek köréből: „A gólyacsőrű curkás szintén karácsonykor járt női vörös ruhában. Szarvain csörgők lógtak; hosszú szája pedig mindig, még tánc közben is mozgott.”⁵¹

A turkatáncoltatás szokásának fennmaradása a bánáti és a Maros menti szerbeknél valószínűleg a környező románság hatásáról tanúskodik, hiszen ez náluk sokkal előbb és gazdagabb szokás volt a szakirodalom tanúsága szerint.⁵²

Mind az öt Maros menti községben ismert volt a karácsony böjtjén szokásos „kóringyálás” — ez az énekes köszöntő és adománygyűjtő szokás, amely a cigányok révén a második világháborúig fennmaradt. Ilyen alkalommal tánra és maszkos alakoskodásra még a legidősebbek sem emlékeznek. Azonban Tihomir Gyorgyevity 18. századi adata a Bánátból és Kollárov 1912-ben megjelent, már idézett leírása arról tanúskodik, hogy e szokás is táncsal, pantomimikus mozgással együtt élt egykor a szerbek között.⁵³

Maszkos alakoskodók tánca a farsang, a lakodalom és a disznótör szokáskörében is előfordult a szerbeknél, azonban emléktanyaguk hézagossága miatt formai sajátosságairól igen keveset tudunk meg eddig.

Tűz körül járt táncok

A tűz körül járt táncok a Maros menti szerbeknél nem képeznek külön jellegzetes tánc típust. Csupán a könnyebb áttekinthetőség kedvéért fogtuk őket egy csokorba. A különböző naptári ünnepeken és a családi élet nagy eseményein járt tűz körüli táncok megegyeztek a szerbek mulató táncaival. Leggyakrabban a kiskólót táncolták ilyenkor a visszaemlékezések szerint, s közben időről időre átugrották a tüzet. A tűz gyógyító, egészségvédő stb. szerepének hite napjainkra már elhalványodott a szerbek körében, de e táncok korábbi virágzásáról tanúskodnak.

⁴⁹ Hadzsics A., (1891) 652. és Jaga V. (1913) 110.

⁵⁰ Adatközlők: Vidiczki Jóca (sz. 1924) és Rockó Millos (sz. 1919) Battonya.

⁵¹ Kollárov M., 1912. 490.

⁵² L. Újváry Zoltán összefoglaló tanulmányát! Újváry Z. (1973) 391—413.

⁵³ Gyorgyevity, T. R., (1907) 4. és Kollárov (1912) 490.

A hagyományos tánckészlet adatainak összefoglaló táblázata

Táncnév	Elterjedtség	Műfaj	Forma	Funkció	Szerkezet	Fölépítés	Térbeli mozgás	Haladási irány	Összefogódzás	Időtartam	Ütem	Tempó	A motívumok ritmusa	Kíséret ritmus	Mozgásmód	Testtartás	Kísérőzene		Szerkezet
																	Dallamok száma	Sorok ütemszáma	
„Malo kolo”	általánosan ismert igen népszerű	v	0	t, ke (r)	fk	abc	↔ (←→)		sz	cca. 1/2 óra	2/4	150—200		esztam	fe	F	t	4	PrAABB CCDDEE
„Veliko kolo”	Az idősebb korosztály tánca. Ma ritkán fordul elő	v	0	t (r)	k (fk)	a	←→		sz	cca. 10 perc	2/4	130		esztam	fe	F	1	4	PrAABB CCoda
„Selja ica	Általánosan ismert ritkábban járt	v (n)	0	t	k	a	↔		fk	cca. 10 perc	2/4	130		esztam	kö	~	t	4	AABB
„Podvoje”	Általánosan ismert ma is előfordul	v	p	t (r)	~	abc	h	—	vd	cca. 10 perc	2/4	150—200		esztam	fe	F	t	4	AABBCC
„Momacsko kolo”	Battonyán az 1920-as évekig	f	s	ke, m	fk	ab	h	↑	v	cca. 5 perc	2/4	130		esztam	fe	F	1	2	AB
Eszközös férfi szólótánc	Szeged környékén az 1910-es évekig	lf	~	m	~	a	h	—	—	cca. 5 perc	2/4	130		esztam	fe	F	t	4	mint a kiskoló
„Poljubce”	Battonyán az 1940-es évekig	v	⊙	t	k	ab	—	—	k	cca. 10—20 perc	2/4	130		esztam	kö	~	1	4	AB
„Dodole”	Általánosan ismert az 1930-as évekig	v, n	⊙	r	k	a	→		k	cca. 1 perc	2/4	90		—	kö	~	1	2	A
„Lazarice”	Szeged környékén az 1930-as évekig	n	~	r	~	a	—	—	—	cca. 1 perc	2/4	90		—	kö	~	1	4	A

Jelmagyarázat:

Műfaj

v: vegyesen (férfiak, nők)
n: nők
f: férfiak
lf: egy férfi

Forma

0: zárt kóló
⊙: zárt kóló közepén egy szereplővel
p: páros
s: sor
~: kötetlen forma

Funkció

t: társasági, szórakozó
ke: tánckezdő
r: rituális
m: mutatóanyag, virtuskodó

Szerkezet

fk: félig kötött
k: kötött
~: kötetlen

Fölépítés

a: egyrészes
ab: kétrészes
abc: három részes

Térbeli mozgás

←→: aszimmetrikus alaplépés, kezdés balra
↔: szimmetrikus alaplépés, kezdés jobbra
→: állandóan jobbra haladó
h: helyben

Haladási irány

: jobbra, az óramutató járásával ellentétesen
: balra, az óramutató járásával megegyezően
↑: előre-hátra
—: tovahaladás nélkül

Összefogódzás

sz: szoros fogás, a férfiak egymás kezét, a nők a férfiak vállára teszik a kezüket
fk: laza, leengedett kézfogás
vd: váll-derék fogás
v: vállfogás
—: fogás nélkül

Mozgásmód

fe: feszes, kemény, erőteljes
kö: könnyed, laza

Testtartás

F: egyenes, szinte mozdulatlan felsőtest, kissé hajlított térd
~: kötetlen, laza

A dallamok száma

1: egy állandó dallama van
t: több állandó dallama van
~: több, de nem állandó dallama van
A zárójelbe tett adatok a táblázatban olyan századforduló kori jellegzetességekre utalnak, amelyek azóta megváltoztak vagy teljesen eltűntek a táncból.

Legjellegzetesebb, általánosan előforduló példája a lakodalom hajnalán a ház udvarán, illetve kapujában gyújtott tűz körüli tánc, amely tollszórással fejeződött be.⁵⁴ A másik sajátos tűz körüli táncot „Badnji dan” estéjén (karácsony előestéje) táncolták a Szeged környéki szerb falvak fiataljai az 1930-as évekig. „Összegyűttek a fiatalok úgy 5 vagy 6 óra fele. Akkó mőntek, viccőtek, egyik mással táncoltak, danóltak, harmonikáztak. Akkó az egyik házná fővőtték egy ilyen nagy darab fát és vitték. Aszonták — most mőnyünk a templomhoz. Mikó odaértek, akkó bevitték a templom portájára és ott mőggyútották, hogy égjön. És akkó körül táncolták a lányok mög a legényők. Vigyáztak, hogy el ne aludjon a tűz. A fának az a vége égött, ere mög ugráltak. Nem danóttak így ára valót, csak így muzsikáltak. Kóló vót.”⁵⁵ Deszken a legények a közeli erdőből hozták a tuskót az 1920-as években és muzsikaszóval vitték be a faluba a templom kertjébe. Ott meggyújtották és táncoltak körülötte az odasereglett lányokkal együtt. A tuskó a karácsonyi ünnepekben mindig ott égett és vigyáztak rá, hogy el ne aludjon.

A karácsonyi tuskó csoportos szerzésének és körül táncolásának szokását szintén Kiss Mária említi először 1977-ben szőregi gyűjtése alapján.⁵⁶

A század eleji források farsang vasárnap⁵⁷ és Szent György nap előtti⁵⁸ tűzgyújtásról és táncról is megemlékeznek. Kollárov szerint: „A gáji lányok és legények Szt György előestéjén kimennek a város szélére, ott tüzet raknak s dudaszó mellett táncolnak. Így várják a vilákat, hogy velük is táncolhassanak, mert azt tartják, hogy az a lány, kivel tündér táncol, még abban az évben férjhez megy.”

A délszláv szakirodalomból ismert asztal, ház sír, forrás, falu vagy szántóföld körüli táncok a Maros menti szerbeknél az emléktanyagban nem maradtak meg.

ÖSSZEFOGLALÁS

A Maros menti szerbek tánc kincsének általános karakterét a hangszeres kíséretű vegyes zárt kóló uralkodó volta, a nyílt kólók hiánya, a férfiak versengő helyben figurázása, az improvizatív páros táncok elterjedtsége, a lassú énekes női körtáncok teljes hiánya és a szertartásos funkciójú körtáncok fokozatos visszaszorulása adja. E vonások elsősorban a Bánát táncával rokonítják. Bánát, a délszláv néptánc kutatás legújabb eredményei szerint, a pannóniai tánczóna keleti felén levő jellegzetes regionális terület.⁵⁹ A felsorolt jellegzetességek alapján elmondhatjuk, hogy a Maros menti tánc hagyomány a bánati tánc kultúra szerves részét képezte és részben képezi ma is.

A sajtóságos bánati jegyek kialakulása valószínűleg még a 18. században megindult etnokulturális csoporttá alakulásuk kezdetén. Az eltelt két évszázad alatt tánc hagyományukat sok befolyás érte a többnemzetiségű környezetben. Azonban a hatások ellenére mind a mai napig megőrizték, természetesen megváltozott formában, a régi hazájukból hozott tánc hagyományukat.⁶⁰ Ehhez a régi balkáni réteghez tartozik a Maros menti szerbek tánc kincsében a malo kolo, a veliko kolo és a szertartásos funkciójú táncok (dodole, lazarice stb). A Kárpát—medence szomszédos népeinek improvizatív páros és szóló táncainak hatására kerültek tánc készletükbe változatos elnevezésű páros táncok és az eszközös férfi szóló táncok, valószínűleg még a 18. században. Aránylag régi keletű a nyugat—európai eredetű kontratáncok és polgári tár-

⁵⁴ Juga V., (1913) 136. és Borovszky S. (szerk. 1912) 146.

⁵⁵ Adatközlő: Ackov Csedomirné (sz. 1901) Törökkanizsa.

⁵⁶ Kiss M., (1977) 33.

⁵⁷ Juga V., (1913) 94.

⁵⁸ Kollárov M., (1912) 491.

⁵⁹ Ivančan, I., (1975) 117—118.

⁶⁰ Mladenović, O., (1973) 57. és 70—72.

sastáncok elterjedése is. Ezt a réteget a Maros mentén a párnástánc és a valcer képviseli.

A különböző eredetű és korú táncok a Maros menti szerbek táncalkalmain, a századfordulón sajátos ciklusba rendeződtek, amelynek sorrendje a következő volt: kiskóló, nagykóló, seljačica, podvoje, valcer. A kiskólót Battonyán a férfiak momacsókólója, Magyarcsanádon pedig egy rövid zárt férfikóló vezette be. Táncvezető férfitantra a Szeged környéki szerbeknél is emlékeznek, de náluk gyakoribb volt az, hogy a kólót a lányok kezdték s a legények csak azután álltak be kiválasztott párjuk mellé. A ciklusoknak külön elnevezése nem alakult ki s ennek nyomát a bánáti táncgyományban sem találtuk. Az 1. világháború után a délszláv megszállás idején divatba jött kukunješnje, vranjanka, žikino, kolo stb., majd az újabb polgári társastáncok, valamint a felszabadulás utáni néptáncmozgalom⁶¹ révén elterjedt táncok a ciklust fokozatosan fellazították. Ma már a táncok sorát a zenészek és a táncosok kívánsága szabja meg.

A Maros menti szerbek táncalkalmainak leírása, táncéletük jellemzése egy következő dolgozatunk témája lesz.

ADATKÖZLŐK

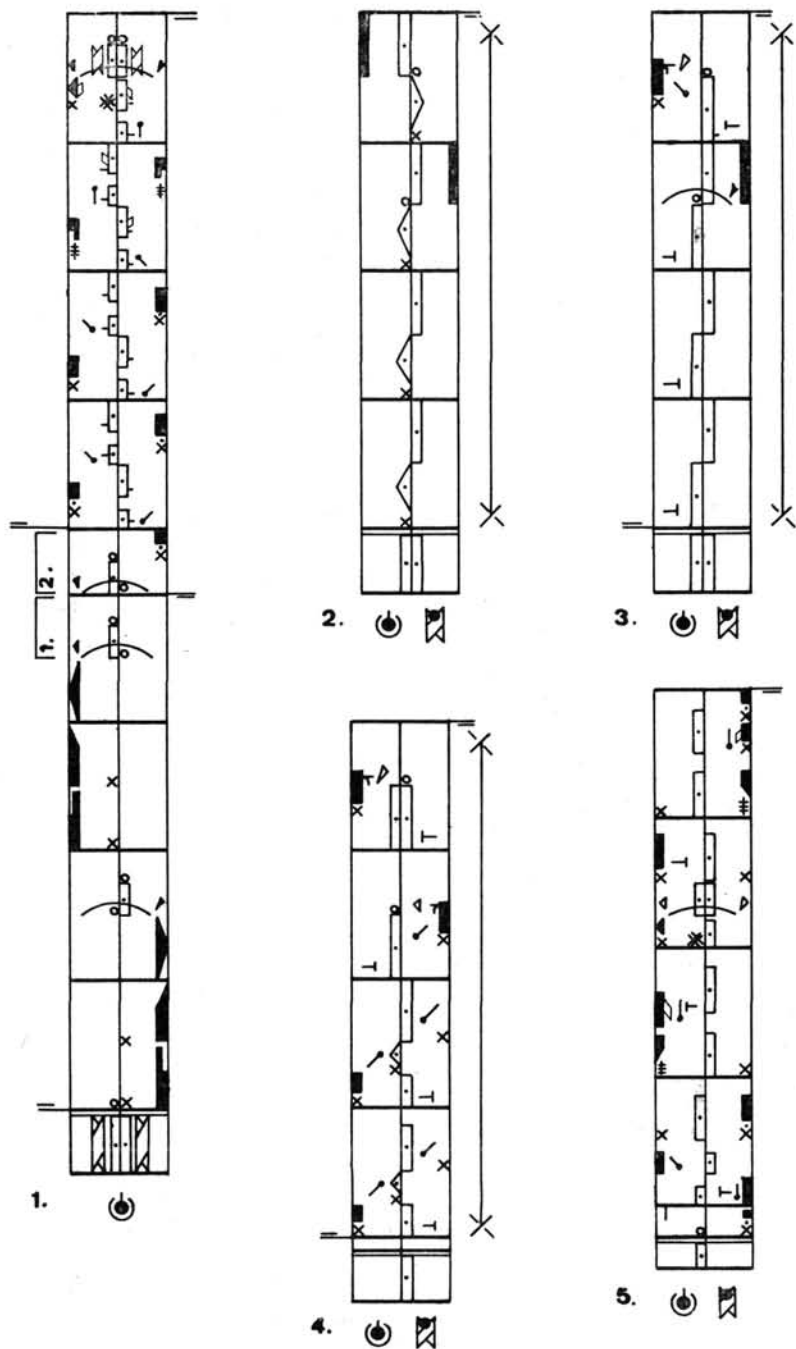
Ackov Csedomirné (sz. 1901) *Törökkanizsa (Újszentiván)*
Babuskov Jován (sz. 1898) *Újszentiván*
Bunyevec Szvetozár (sz. 1895) *Magyarcsanád*
Bunyevec Szvetozárné (sz. 1895) *Magyarcsanád*
Gedos Velimirné (sz. 1917) *Magyarcsanád*
Gyorgyev Ignác (sz. 1905) *Deszk*
Jesity Lázár (sz. 1924) *Magyarcsanád*
Kosztá Györgyné (sz. 1907) *Magyarcsanád*
Neducsin István (sz. 1899) *Battonya*
Monkov Mladen (sz. 1916) *Deszk*
Popovity Sztéja (sz. 1899) *Magyarcsanád*
Popovity Sztéjáné (sz. 1909) *Magyarcsanád*
Rockó Milán (sz. 1924) *Battonya*
Rockó Millos (sz. 1919) *Battonya*
Rusz János (sz. 1894) *Deszk*
Rusz Jánosné (sz. 1896) *Szőreg (Deszk)*
Rusz Millos (sz. 1922) *Deszk*
Sevity Krisztina (sz. 1921) *Deszk*
Sztancs Velimir (sz. 1905) *Magyarcsanád*
Todorov Rádó (sz. 1914) *Deszk*
Vidiczki György (sz. 1898) *Deszk*
Vladiszlavljev Pájó (sz. 1897) *Szőreg*
Vukoszavljev Iván (sz. 1903) *Deszk*
A battonyai és a deszki szerb klub és néptánc csoport vezetői és tagjai.

Adatközlőink segítségét hálással köszönjük.

IRODALOM

Bartók, B., (1970) *Musique paysanne serbe et bulgare du Banat (1935)* in: Documenta Bartokiana Heft 4. Akad. K. Bp. Bp. 221—244.
Bálint S., (1942) A néprajzi kutatás délvidéki feladatai. Délvidéki Szemle I. évf. Szeged 72—76.
Borovszky S. szerk.: Temes vármegye. Temes vármegye népe. Bp. 129—150.
Burány B., (1973) Hej, széna, széna. 120 vajdasági magyar gyermekjátékdal. Zenta
Ferenczi I., (1970) Egy bőségarásló ritus elterjedése a Dél-Alföldön. Népr. Nyelvt. XIV. Szeged 25—41. (1977) A népi szokásrend Szőregen. In: Szőreg és népe. (Szerk. Hegyi András) Szeged, 251—324.

⁶¹ L. Kricskovicz A. é.n.

I. Battonyai motívumtár (1—5). Filmről lejegyezte: *Lányi Ágoston*, (MTA Népzenekutató Csoport Néptánc Osztály); gyűjtő: *Felföldi László*. A film MTA filmtárában: Ft 1129 ltsz.

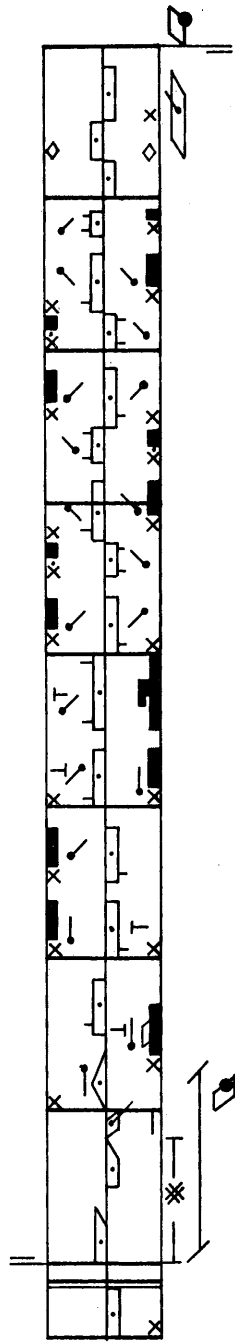
- Grin, I.*, (1977) Srpske narodne pesme jugoistočnog Alfelda. A magyarországi délszlávok néprajza 2. Bp. 92—112.
- Grin, I.*, (1979) Narodne pesme jugoistočnog Alfelda. A magyarországi délszlávok néprajza 3. Bp. 34—59.
- Hadzsics A.*, (1891) A délmagyarországi szerbek. in: Az Osztrák—Magyar Monarchia írásban és képekben. Magyarország II. Bp. 619—653.
- Ilijin, M.—Putnik, D.*, (1970) Plesovi panonske zone. II. die Vojvodina. Zagreb
- Ivančan, I.*, (1975) Jugoszlávia néptáncai. Tánc tudományi Tanulmányok 1975. Bp. 113—124.
- Ivančan, I.*, (1964) Geografska podjela narodnih plesova u Jugoslaviji. Narodna Umjetnost. Zagreb, 17—37.
- Janković, Lj. Sz.—Janković, D. Sz.*, (1949) Narodne igre V.k. Beograd
- Juga V.* (1913) A magyar szent korona országaiban élő szerbek. Bp.
- Juhász A.*, (1966) A deszki hajóvontatók. A MFMÉ 1964—65/1.
- Kálmány L.* (1885) Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. Akadémiai Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XII. kötet 9. sz. MTA kiadása. Bp. 1885.
- Kiss M.*, (1977) A magyarországi délszlávok folklórkutatásának áttekintése. Néprajzi Füzetek 1977/2. Bp.
- Kollárov M. I.*, (1912) Arad város és Arad vármegye szerb népe. In: Arad vármegye és Arad sz. k. város néprajzi leírása. (Szerk. Somogyi Gyula) Arad, 464—491.
- Kricskovics A.*, Magyarországi délszlávok táncok. Bp. (1980) Magyar néptánc hagyományok. (Szerk. Lelkes L.) Bp.
- Martin Gy.*, (1979) A magyar körtánc és európai rokonsága. Bp.
- Mladenović, O.*, (1973) Kolo u južnih slovena. Beograd.
- Olsvai I.*, (1973) Lakócsai délszláv dallamok. In: Sokszínű hagyományunkból. Bp. 39—47.
- Ocskó O.*, (1973) Szerb népszokások a Szeged környéki falvakban. A MFMÉ Adattára 466—74. sz.
- Palugyay I.*, (1855) Békés-Csanád, Csongrád és Hont vármegyék leírása. Pest.
- Petres D.*, (1976) Egyházi ünnepekkel kapcsolatos szerb népszokások Deszken. Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 85—99.
- Sarosác Gy.*, (1973) Magyarország délszláv nemzetiségei. In: Népi kultúra—Népi társadalom VII. Bp. 369—390.
- Streitmann A.*, (1912) Torontál vármegye népe. In: Torontál vármegye (Szerk. Borovszky S.) Bp. 141—168.
- Újváry Z.*, (1969) Az agrárkultusz kutatása a magyar és az európai folklórban. Debrecen.
- Újváry Z.*, (1963) Une costume de Slaves du Sud: la dodola. Slavica III. Debrecen, 131—140.
- (1973) Turkajárás az erdélyi és a magyarországi románok körében. Népi kultúra—Népi társadalom VII. Bp. 391—413.
- Urosevics D.*, (1969) A magyarországi délszlávok története. Bp.
- Vakarcs K.*, (1913) Dodolajárás a délmagyarországi szerbeknél. Ethnographia Bp. 303—307.
- Vujtšics T.*, (1978) A magyarországi délszlávok zenei hagyományai. Bp.
- Szigeti Gy.*, (1980) Adatok a deszki szerb magyar és szerb népzenehez. (kézirat)

ÜBER DIE TANZTRADITIONEN DER SERBEN DES MAROS GEBIETS

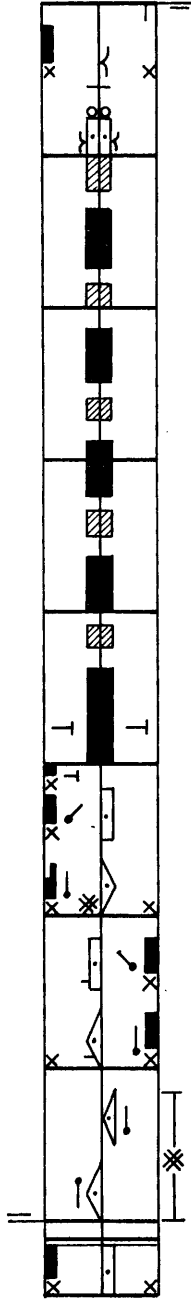
László Felföldi

Ein wichtiger Faktor zum besseren Kennenlernen der südungarischen Tanztraditionen und zur Erforschung interethnischer Kontakte, ist die Kenntnis der Tanztraditionen der Serben, die im Gebiet der Maros leben, und die zahlenmäßig beinahe die Hälfte der serbischen Minderheit, die in Ungarn lebt, darstellen. Die fünf serbischen Gemeinden (Deszk, Szőreg, Újszentiván, Magyarcsanád, Batto-nya), die heute eine Sprachinsel bilden, waren vor dem 1. Weltkrieg die nördlichsten Siedlungen der Serben des Banats. Nach der Volkszählung von 1900 lebten in den fünf Gemeinden 6823 Menschen. Nur in einer Ortschaft, in Deszk, hatten die Serben die Mehrzahl der Bevölkerung gebildet. In den übrigen Dörfern lebten sie neben Rumänen, Ungarn und Volksdeutschen in der Minderheit. Aus diesem Grund, wegen den unterschiedlichen Umwelteinflüssen und auch weil der Grad der Verbindung zu den geistigen Zentren, die sich im Banat und in Batschke befanden, unterschiedlich war, zeigen sich in der Volkstradition dieser fünf Gemeinden zahlreiche Unterschiede. Diese Unterschiede lassen sich auf dem Gebiet der Tanzkultur erkennen.

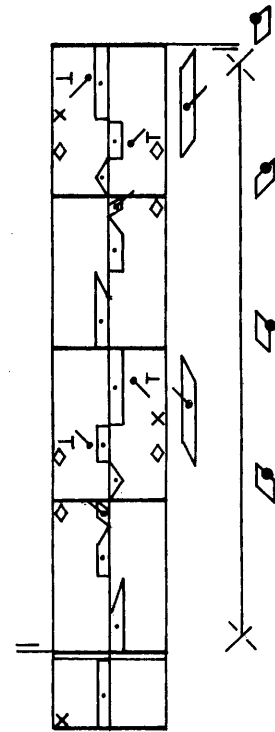
Die älteste Schicht ihres Tanzschatzes wird von den vom Balkan stammenden Ringtänzen und den mit dem „Dodole“-Umzug und dem Lazarusfest zusammenhängenden rituellen Tänzen gebildet. Durch das mehr als zweihundertjährige Zusammenleben mit Rumänen und Ungarn gelangten auch rumänische und ungarische Tänze in die serbische Tanztradition (z. B. podvoje ‚csárdás‘). Die rumä-

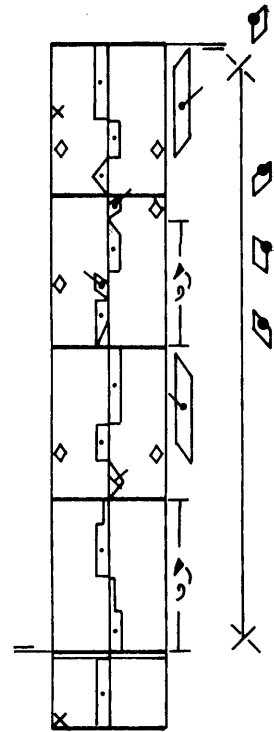
1.

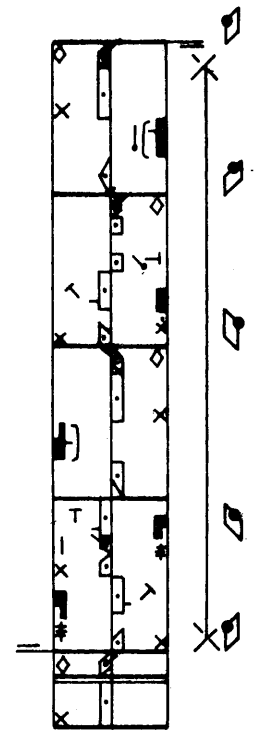
2.

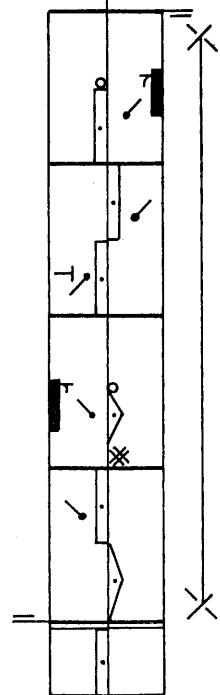
3.

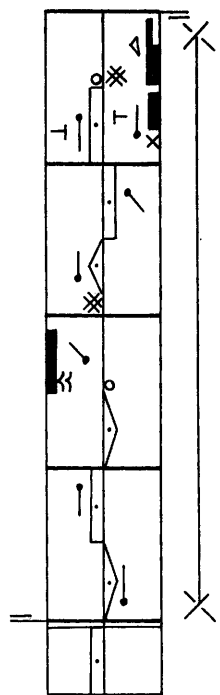
4.

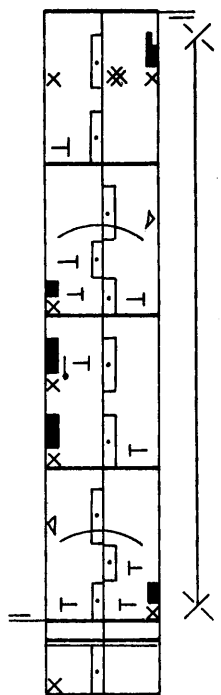
5.

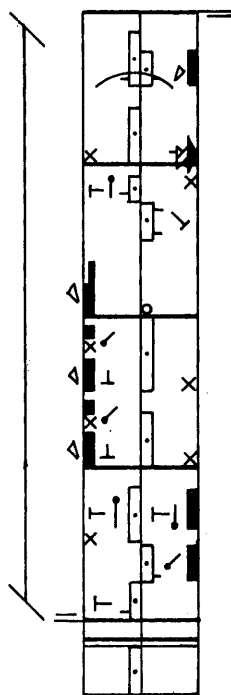
6.

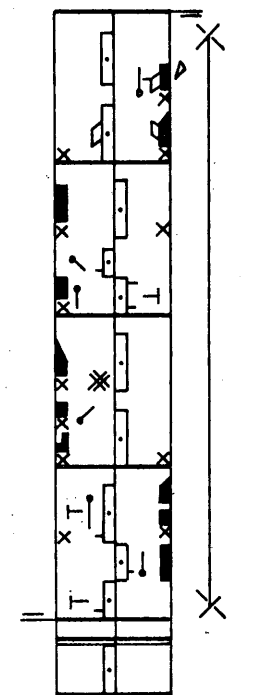
7.

8.

9.

10.

nische Wirkung scheint am stärksten und am umfassendsten gewesen zu sein und erreichte auch noch jene Ortschaften, in denen keine Rumänen gelebt haben. Die jüngste Schicht der serbischen Tanztradition wird von den deutschen Reigentänzen (poljubce), den bürgerlichen Gesellschaftstänzen und den im Stil neuen, spielerischen Koloen und Kunsttänzen gebildet. Im Aufsatz teil eine Beschreibung der ausgewählten älteren Koloen und dazu die Begleitmusiken mit.

Die beste Gelegenheit für den Tanz bieten in unseren Tagen Bälle bürgerlichen Charakters zu Kalenderfesten und auch Hochzeitsfeiern. Der Tanz, der während der Kirmes am Nachmittag im Pfarrgarten veranstaltet wird, hat seine archaischen Züge behalten können. Es überrascht, welche Vielfältigkeit die Tanzveranstaltungen und Tanzgewohnheiten zur Jahrhundertwende hatten wenn man sie mit den heutigen vergleicht. Von dem einstigen Reichtum der Tanztradition der Serben im Gebiet der Maros zeugen die eigentümlichen Tanzbräuche in der Weihnachtszeit, am Rosenmontag in der Faschingszeit, beim „Dodole“ — Umzug, beim Lazarusfest und bei spontanen Tanzanlässen im Sommer — die sogenannten „ragalj“-en. Eine schwache Erinnerung an den Brauch der Tänzerweihe lebt in der Gewohnheit, daß die herangewachsenen Mädchen aus Deszk sich beim Osterntanz zum ersten Mal in den Kolo einreihen dürfen.

Bei Einbezi der Forschungsergebnisse von Ljubice und Danica Jankovi zeigt sich, daß die Tanzkultur der Serben im Gebiet der Maros mit den Traditionen der Serben im Banat zahlreiche Übereinstimmungen haben. Außerdem ergibt sich bei einem Vergleich der Koloen älterer Art mit den Arten der alten ungarischen und rumänischen Springtänze, daß sich zahlreiche Ähnlichkeiten im Rhythmus und in der Motivation der Tänze feststellen lassen.